

Vejledning om bræmmer langs vandløb og søer

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
Januar 2002

Vejledning om bræmmer langs vandløb og søer

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
Januar 2002

Vejledning om bræmmer langs vandløb og søer

Udgivet 2002 af:
Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Redaktion:
Birgit Honoré
Lars Kjellerup Larsen

Grafisk tilrettelæggelse:
Page Leroy-Cruce
Hanne Tuegaard

Forsidefoto:
Lars Kjellerup Larsen

Illustration:
Jens Galsøe

Forsidetryk:
Frederiksberg Bogtrykkeri

Tryk (tekst) og indbinding:
Skov- og Naturstyrelsen

Oplag:
1000

ISBN:
87-7279-423-2

Publikationen kan ses på
Skov- og Naturstyrelsens
hjemmeside: www.sns.dk

Indhold

1.	Indledning	2
2.	Vandløb og søer omfattet af bræmme-bestemmelsen.....	5
3.	Beregning af 2 m-bræmmen	6
4.	Anvendelse af bræmmearealet	7
5.	Tilsyn og håndhævelse.....	8
6.	Registrering og information til lodsejerne	9

1.

2. Indledning

I 1991 vedtog Folketinget en ændring af vandløbslovens § 69 om bræmmer langs vandløb og søer, som trådte i kraft den 1. juli 1992.

Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 69. Dyrkning, jordbehandling, plantning, jf. dog § 34, terrænændring, anbringelse af hegn, jf. dog § 29, og opførelse af bygværker må i landzone ikke foretages i en bræmme på 2 m langs naturlige eller i regionplanen højt målsatte vandløb og søer. Bestemmelsen gælder dog ikke for isolerede søer under 100 m².

Stk. 2. Vandløbsmyndigheden kan i regulativer for offentlige vandløb fastsætte bredden af det areal, det i øvrigt er nødvendigt at råde over ved maskinel udførelse af vedligeholdelsesarbejder i henhold til § 31, stk. 1.”

Efter bestemmelsen i stk. 1 (i det følgende kaldet bræmmebestemmelsen) gælder der en række begrænsninger i anvendelsen af 2 m-bræmmen langs visse vandløb og søer. Det understreges, at vandløbsloven ikke giver vandløbsmyndigheden mulighed for at dispensere fra de forbud, der er indeholdt i bræmmebestemmelsen.

Bræmmen skal betragtes som en del af vandløbet eller søen. Formålet med bræmmen er at bevare vandløbets eller søens bred i en stabil tilstand og dermed beskytte bredden mod udskridning mv., bl.a. i forbindelse med landbrugets anvendelse af tunge maskiner. En stabil bred medfører, at tilførslen af sand og jord til vandløb og søer nedbringes, dels fordi bredden beskyttes mod udskridning, dels fordi bræmmens planter virker som et filter ved overfladisk afstrømning fra markerne.

Bræmmen medvirker til at begrænse erosion, således at vandløb og søer ikke fyldes op med sand mv., og mindsker behovet for omkostningskrævende samt miljø- og naturmæssigt belastende oprensninger. Den stabile bred sikrer endvidere gode fysiske forhold til gavn for både fisk og smådyr.

Bræmmebestemmelsen gælder ikke for rørlagte strækninger af vandløb. Efter vandløbslovens § 6 gælder der en særlig regel om begrænsning i arealanvendelsen ved rørlagte vandløb, idet der ikke må foretages beplantning så nær rørlagte strækninger af vandløb, at der kan være fare for, at rørledninger beskadiges eller tilstoppes.

Bræmmen på 2 m vil oftest være et tilstrækkeligt areal at disponere over i forbindelse med vedligeholdelsen af vandløb. Reglen om, at vandløbsmyndigheden for offentlige vandløb kan fastsætte et

særligt arbejdsområde i vandløbsregulativet, hvis det er påkrævet af hensyn til vedligeholdelsen, gælder dog fortsat.

3. Vandløb og søer omfattet af bræmme-bestemmelsen

Bræmmebestemmelsen gælder for alle vandløb og søer, der ligger i landzone, jf. § 34, stk. 4, i lov om planlægning, og som er naturlige eller højt målsatte i regionplanen – se dog nærmere nedenfor under *Undtagelser*.

For vandløb og søer, der ligger delvis i byzone eller sommerhusområde og delvis i landzone, er alene landzonedelen omfattet af bræmmebestemmelsen. Vandløb og søer i byzone eller sommerhusområde er altså ikke omfattet af bræmmebestemmelsen.

Alle naturlige vandløb og naturlige søer, bortset fra isolerede søer under 100 m², er omfattet af bræmmebestemmelsen uanset målsætningen i regionplanen.

Ved naturlige vandløb forstås de vandløb, som er dannet fra naturens hånd. Ved vurderingen af, om dette er tilfældet, bør især følgende kriterier indgå:

- vandløbet findes på gamle kort, dvs. på målebordsblade 1:20.000 fra 1871 eller evt. ældre kort,
- vandløbet ligger i en vandløbsdal, der markerer forløbet, og/eller
- vandløbet er mæandreret, eller der er spor i vandløbsdalen efter tidligere mæandrering.

Også andre kriterier kan indgå, f. eks. at vandløbet har et opland med en størrelse, som betinger en vandafstrømning, der genererer et vandløb. Endvidere skal vandløbet ikke nødvendigvis være vandførende hele året.

Det ændrer ikke på et vandløbs status som naturligt vandløb, at der på et tidspunkt er foretaget regulering (bortset fra rørlægning), f. eks. uddybning, udretning eller omlægning. Det vil sige, at oprindeligt naturlige vandløb, der i dag fremstår som stærkt regulerede, også er omfattet af bestemmelsen. Genåbning af en rørlægning af et naturligt vandløb vil medføre, at vandløbet atter anses for naturligt, og at bræmmebestemmelsen er gældende.

Ved naturlige søer forstås søer, der topografisk indgår i det pågældende landskab eller miljø.

Det ændrer ikke på en søs status som naturlig sø, at der på et tidspunkt er foretaget regulering, f. eks. hævnning af vandstand (opstemning) i forbindelse med mølledrift eller sænkning af vandstand (dræning) i forbindelse med bl.a. landbrugsdrift.

Alle vandløb og søer, der i modsætning til naturlige vandløb og søer er kunstigt anlagt (gravede grøfter, kanaler, damme mv.), er omfattet af bræmmebestemmelsen, hvis de er højt målsatte i regionplanen. Højt målsatte vandløb er vandløb, der er målsat som særligt naturvidenskabeligt interesseområde (A) eller fiskevand (B). Højt målsatte søer er søer med målsætninger med skærpede krav (A) eller basismålsætning (B).

En ændret målsætning i regionplanen for ikke-naturlige vandløb og søer kan medføre, at et vandløb eller en sø, der ikke hidtil har været omfattet af bræmmebestemmelsen, bliver det fremover eller omvendt kan udgå af bestemmelsen.

Bræmmebestemmelsen gælder ikke for de vandløb og søer, som ikke er omfattet af vandløbsloven, nemlig:

- ”enkeltmandsvandløb”, dvs. vandløb, der med eventuelle tilhørende søer fra udspring til udløb i havet udelukkende løber på én ejendom, og
- ”enkeltmandssøer”, dvs. søer uden til- og afløb, som udelukkende er beliggende på én ejendom – uanset søens størrelse.

Endvidere omfatter bestemmelsen ikke isolerede søer (dvs. søer uden til- og afløb) under 100 m², uanset om der er tale om en naturlig sø, og uanset om søen har mere end én bredejer. Dette svarer til beskyttelsesreglen i naturbeskyttelseslovens § 3.

4. Beregning af 2 m-bræmmen

Bræmmen på 2 m langs vandløb og søer beregnes fra vandløbets eller søens øverste kant. Den øverste kant er overgangen fra det skrånende terræn mod vandløbet eller søen til det flade terræn, der normalt kan jordbehandles (*se illustrationen i bilaget*).

”Den øverste kant” af visse søer er overgangen mellem bevoksningen af vand- og sumpplanter og egentlige landplanter.

Vandløbsmyndigheden afgør efter en konkret vurdering af forholdene ved det enkelte vandløb eller den enkelte sø, hvorfra bræmmen beregnes.

Hvis vandløbsmyndigheden finder behov for at foretage en opmåling af, hvorfra bræmmen skal beregnes, bør der forinden tages kontakt til de pågældende bredejere med oplysning om, at disse har ret til at overvære opmålingen.

5. Anvendelse af bræmmearealet

Ifølge bræmmebestemmelsen er dyrkning og jordbehandling i bræmmearealet ikke tilladt. Forbudet gælder også for jordbehandling, der ikke foretages i forbindelse med dyrkning.

Endvidere gælder det, at der som hovedregel ikke kan ydes hektarstøtte til arealer langs vandløb og søer, som efter vandløbsloven skal holdes som dyrkningsfrie bræmmer, jf. bekendtgørelsen om ydelse af støtte til producenter af visse markafgrøder (Hektarstøtteordningen), der administreres af Direktoratet for FødevareErhverv. Tilsvarende er der begrænsninger i mulighederne for at anmelde disse arealer som foderarealer til brug for kvægpræmier og ekstensiveringspræmier.

Græsning og høslæt i bræmmen er tilladt. Høslæt skal dog ske under hensyntagen til formålet med bræmmebestemmelsen, dvs. at det skal foregå på en måde, som ikke indebærer risiko for udskridning af bræmme eller bred.

Det er ikke tilladt at opstille nye hegn langs vandløb og søer inden for 2 m-bræmmen. Bestemmelsen i vandløbslovens § 69, stk. 2, kan endvidere medføre, at et arbejdsområde, som rækker ud over 2 m-bræmmen, skal friholdes for hegn i forbindelse med vedligeholdelse af offentlige vandløb.

Henvisningen til bestemmelsen i vandløbslovens § 29 indebærer imidlertid, at vandløbsmyndigheden fortsat ved en konkret afgørelse kan påbyde bredejerne at anbringe og vedligeholde forsvarligt hegn langs vandløb på arealer, der benyttes til græsning for løsgående husdyr – også indenfor 2 m-bræmmen.

Generelle bestemmelser om hegn inden for 2 m-bræmmen, der fremgår af vandløbsregulativer fra før den 1. juli 1992, er fortsat gældende, indtil der vedtages nyt regulativ. Tilsvarende generelle bestemmelser i nyere regulativer er derimod i strid med bræmmebestemmelsen og har derfor kun selvstændig betydning, hvis ordlyden er f. eks. ”mindst 1 m fra vandløbets kant”, hvilket i overensstemmelse med vandløbslovens § 69 må fortolkes på den måde, at hegnet skal være anbragt uden for 2 m-bræmmen.

Der må ikke foretages beplantning i bræmmen. Vandløbsmyndigheden kan dog fortsat ved offentlige vandløb foretage beplantning langs vandløbet – også i 2 m-bræmmen - for at begrænse grødevæksten i forbindelse med tilrettelæggelsen af vedligeholdelse af vandløbet, jf. vandløbslovens § 34. Denne beplantning kræver ikke tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 16, stk. 2. Bestemmelsen udelukker ikke spredning af frø uden forudgående jordbehandling, f. eks. i forbindelse med vildtpleje.

Det er endvidere ikke tilladt at foretage terrænregulering inden for 2 m-bræmmen, dvs. udgravning, opfyldning o. lign. Udgrøftning, dræning, opførelse af broer, nedlægning af ledninger mv. på tværs

gennem bræmmen er dog ikke omfattet af forbudet, men sådanne foranstaltninger vil normalt kræve vandløbsmyndighedens godkendelse.

Det er endelig ikke tilladt at opføre bygværker, f. eks. udsigtsplatforme, inden for 2 m-bræmmen.

Det bemærkes, at vandløbsmyndighedens forpligtelser til vedligeholdelse af offentlige vandløb ikke omfatter ”vedligeholdelse” (pleje) af 2 m-bræmmen. Vandløbsmyndigheden har således kun pligt til at fjerne vegetation i det omfang, den har indflydelse på den regulativmæssige vandførings- evne i vandløbet.

Bræmmebestemmelsen indeholder ikke forbud mod gødskning eller brug af bekæmpelsesmidler i bræmmen, men interessen herfor er formentlig begrænset på grund af dyrkningsforbudet. For bru- gen af gødning og bekæmpelsesmidler gælder bestemmelsen i miljøbeskyttelseslovens § 27, hvor- efter stoffer, der kan forurene vandet, ikke må tilføres vandløbet eller søen, ligesom disse ikke må oplægges på en måde, så der er fare for, at vandet forurenes. Tilsvarende må gødskning og brug af bekæmpelsesmidler ikke medføre beskadigelse af den beplantning, der er nævnt i vandløbslovens § 34.

Bredejeren kan fortsat bekæmpe flyvehavre i bræmmen og dermed opfylde forpligtelsen efter be- stemmelserne herom i lovgivningen om bekæmpelse af flyvehavre. Man skal dog være opmærksom på, at der ved brug af visse kemiske stoffer til bekæmpelse af bl.a. flyvehavre gælder et af- standskrav - fastsat i forbindelse med godkendelsen af disse stoffer i medfør af lov om kemiske stoffer og produkter - på 10 m til vandløb og søer for at beskytte vandløbets dyre- og planteliv.

6. Tilsyn og håndhævelse

Tilsynet med overholdelsen af 2 m-bræmmen påhviler vandløbsmyndigheden, dvs. amtsrådet for amtsvandløb og kommunalbestyrelsen for kommunevandløb og private vandløb, jf. vandløbslovens § 7, stk. 1 og 2, sammenholdt med § 9.

Hvis vandløbsmyndigheden i forbindelse med tilsynet med vandløb og søer eller på anden måde bliver opmærksom på, at bræmmebestemmelsen ikke er overholdt, skal vandløbsmyndigheden for- anledige forholdet bragt i orden, med mindre der er tale om forhold af ganske underordnet betyd- ning, jf. vandløbslovens § 54 a. Vandløbsmyndigheden er forpligtet til at indskærpe ophør af en ulovlig anvendelse af bræmmen, f. eks. ulovlig dyrkning. En sådan indskærpelse er ikke en afgørel- se, der kan påklages til Skov- og Naturstyrelsen, hvorfor der ikke skal gives klagevejledning. Det bemærkes at der – som nævnt foran - ikke i loven er hjemmel for vandløbsmyndigheden til at dis- pensere fra de forbud, der er indeholdt i bræmmebestemmelsen.

Overtrædelse af bræmmebestemmelsen er omfattet af straffebestemmelserne i vandløbslovens § 85, stk. 1, nr. 1. Vandløbsmyndigheden bør derfor overveje, om der i forbindelse med en konstateret overtrædelse er grundlag for at indgive politianmeldelse mod bredejer. Hvis en indskærpelse eller et administrativt påbud om lovliggørelse ikke inden en nærmere fastsat frist fører til ophør af den ulovlige anvendelse af bræmmen, bør der foretages politianmeldelse. Hvis der er tale om gentagen overtrædelse, bør der umiddelbart indgives politianmeldelse uden forudgående henstilling eller påbud. Det er herefter op til politiets/anklagemyndighedens vurdering, om der skal rejses tiltale, hvad tiltalen nærmere skal omfatte, og hvilke retsfølger, herunder hvilken straf, der skal påstås.

Retspraksis indtil nu viser, at der typisk for førstegangsovertrædelser idømmes en bøde på 2.000 kr. I gentagelsestilfælde vil bøden typisk være noget større.

Vandløbsmyndigheden skal i øvrigt efter bekendtgørelsen om ydelse af støtte til producenter af visse markafgrøder (Hektarstøtteordningen) hvert år inden den 1. august underrette Direktoratet for FødevareErhverv om manglende overholdelse af vandløbslovens § 69, hvilket kan medføre reduktion af hektarstøtten. Det er dog ikke tilstrækkeligt, at vandløbsmyndigheden blot indberetter forholdet til Direktoratet for FødevareErhverv uden samtidig at forfølge sagen i henhold til vandløbsloven, herunder evt. at foretage politianmeldelse om sagen.

I enkelte tilfælde kan der være tvivl om, hvorvidt vandløb eller søer er naturlige og derfor omfattet af bræmmebestemmelsen. Vandløbsmyndighedens tilkendegivelser herom over for lodsejeren eller andre er ikke en "afgørelse", der efter forvaltningsloven kræver partshøring eller efter vandløbslovens § 80 kan påklages til Skov- og Naturstyrelsen eller til anden administrativ myndighed. Tvivlstilfælde må i givet fald afgøres af domstolene.

7. Registrering og information til lodsejerne

Bræmmebestemmelsen er umiddelbart gældende for de vandløb og søer, der er omfattet af bestemmelsen. Det er derfor væsentligt, at den enkelte bredejer og bruger af vandløb og søer i tvivlstilfælde kan gøre sig bekendt med, om bestemmelsen gælder.

For offentlige vandløb og søer skal det fremgå af regulativet, om de er omfattet af bræmmebestemmelsen, jf. bestemmelsen i § 10, stk. 1, nr. 5, i bekendtgørelse nr. 49 af 15. februar 1985 om klassifikation og registrering af vandløb og om regulativer for offentlige vandløb.

For private vandløb og søer gælder, at vandløbsmyndigheden i for-tegnelsen over vandløb og søer i kommunen registrerer, hvilke private vandløb og søer der er omfattet af bræmmebestemmelsen, jf. § 8 i ovennævnte bekendtgørelse om klassifikation og registrering af vandløb og om regulativer for offentlige vandløb. Efter denne bestemmelse skal vandløbsmyndigheden foretage en registrering af

de bestemmelser, der gælder for det enkelte vandløb og den enkelte sø. Oplysningerne er ifølge bekendtgørelsen tilgængelige for alle.

I 1998 udarbejdede en arbejdsgruppe, der var nedsat af miljø- og energiministeren, Amtsrådsforeningen i Danmark og landbrugets organisationer samt med deltagelse af repræsentanter for Kommunernes Landsforening, en rapport med forslag til en handlingsplan for information til den enkelte lodsejer om registrering af de forskellige reguleringer i det åbne land, herunder om hvilke vandløb og søer der afkaster 2 m-bræmmer i henhold til vandløbsloven (Handlingsplan for information om arealreguleringen i det åbne land, 1998).

Stort set alle de informationer, der er omfattet af handlingsplanen, er nu tilgængelige på amternes elektroniske hjemmesider. Information om 2 m-bræmmer langs private og kommunale vandløb er dog ikke fuldt ud tilgængelige, da de endnu ikke alle foreligger i digital form, men det forventes at være tilfældet i løbet af de næste par år.

Der foreligger et Arealinformationssystem (AIS), som er udviklet af Danmarks Miljøundersøgelser m.fl. Systemet indeholder bl.a. hydrologiske data, der omfatter kortlægning af vandløbsstrækninger, inkl. de mindre vandløb, og af Danmarks ca. 120.000 søer, som er større end 100 – 200 m², der kan danne grundlag for en digitalisering af oplysningerne. Disse data kan de kommunale myndigheder rekvirere hos Danmarks Miljøundersøgelser i Silkeborg.

Sådan beregnes 2 m-bræmmen

